

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1921 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910, dels ock en i ämnet väckt motion.

Närvarande: herrar Pettersson i Södertälje, Åkerman, Alexanderson, Rogberg, Edw. Larson*, K. G. Westman*, greve Spens, J. T. Larsson*, Carl Johansson*, Engberg*, Svedberg, Strid, Rehn*, Söderberg, Svensson i Betingetorp* och Thore*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 25 februari 1921 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 191, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av i statsrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om ändrad lydelse av 9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Härigenom förordnas, att 9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Finner Konungen prästerlig tjänst, om vars bibehållande eller inrättande framställning blivit gjord, icke vara för själavårdens behöriga handhavande nödig, må Konungen likväl medgiva, att sådan tjänst bibehålles eller inrättas, därest församling med minst tre fjärdedelar av de i omröstningen deltagandes röster beslutat utgöra, vad utöver de i 19 § 2, 3 och 4 mom. omförmälda tillgångar erfordras till bestridande av den lön, Konungen enligt denna lag bestämmer.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 9 saml. 1 avd. 26 häft. (Nr 35.)

I fall varom nu är sagt, må, där så skäligen prövas, det i lönen för kyrkoherde ingående grundbelopp minskas med 500 kronor.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande förslag, får utskottet hänvisa till propositionen.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehått motionen nr 212 i första kammaren av herr *Linder*, vari hemställes, att den kungl. propositionen ej måtte av riksdagen bifallas.

Till stöd för sin motion har motionären anfört följande:

Motionen
I: 212.

»Vid det löneregleringsarbete, som sedan åtskilliga år pågått beträffande fastställandet av lönerna för rikets prästerskap, förekommer beständigt i fråga om varje pastorat en prövning, huruvida i pastoratet anställda prästerliga krafter kunna anses tillräckliga för de syften prästerskapet är satt att tjäna, eller huruvida samma krafter kunna helt eller delvis minskas såsom icke erforderliga. Finner Kungl. Maj:t vid en dylik prövning prästerlig tjänst ej vara för själavårdens behöriga handhavande nödig, indrages tjänsten. Ej så sällan händer dock att från församlingars sida framställning göres, att en prästerlig tjänst måtte *bibehållas*, änskönt i ärendet förebragt utredning närmast skulle föranleda Kungl. Maj:t att indraga tjänsten. Enligt 9 § prästlönerregleringslagen må Konungen likväl för sådant fall medgiva, att en dylik tjänst bibehålles, därest församlingen med minst $\frac{3}{4}$ av dess hela röstetal efter röstvärdet beslutar åtaga sig enligt närmare angivna grunder därmed förenade utgifter. — Enahanda bestämmelser gälla i fråga om *inrättandet* av prästerlig tjänst, vilken Kungl. Maj:t ej finner vara för själavårdens behöriga handhavande nödig.

Den nu föreliggande kungl. propositionen nr 191 innefattar förslag till sådan ändring i nämnda §, att orden »minst $\frac{3}{4}$ av dess hela röstetal efter röstvärdet» utbytas mot orden »minst $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagandes röster». Ifrågavarande ändringsförslag har tillkommit efter skrivelse från 1920 års kyrkomöte, som biföll en i kyrkomötet väckt motion i samma riktning som det nu föreliggande förslaget.

Behovet av en ändring i antydd riktning förmenar man ligga däri, att nu gällande lags bestämmelse om minst $\frac{3}{4}$ av församlingens hela röstetal efter röstvärdet vore allt för sträng. Även med det allra största intresse inom församlingen vore en dylik röstmajoritet nästan omöjlig att uppbära, vadan den församlingarna tillerkända rätten

enligt 9 § i prästlönereglingslagen vore så gott som illusorisk. — Jämväl framhålles såsom skäl för lagändringen, att riksdagen år 1920 beslutat sådan ändring i 10 § prästlönereglingslagen, att församling med minst $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagandes röster kan besluta att höja den lön, som Kungl. Maj:t enligt prästlönereglingslagen bestämt för viss prästerlig tjänst. Det framhålles, att ovannämnda 9 § borde bringas i överensstämmelse med sagda 10 § enligt dess nyss beslutade lydelse. Skälen för överensstämmelse mellan nämnda §§ voro enahanda eller desamma, som här ovan vidkommande 9 § anförts.

Det må beträffande den möjlighet, som 10 § giver att höja den med en viss prästerlig tjänst förenade lönen vara nog att påminna, att mången i enlighet med gällande prästlönereglingslag fastställd prästlön syntes liten, ej minst mot bakgrunden av den svåra dyrtid, som vårt land måst genomleva. Visserligen har dyrtidstillägg i avsevärd omfattning tillerkänts prästerna liksom andra löntagare, och tillfredsställelsen därmed bland prästerna varit allmän, men det får väl dock hava ausetts ligga i sakens natur, att, även om lön och dyrtidstillägg blivit tillagda en prästman, det likväl ej ansetts lämpligt att resa någon större opinion emot, att en församling i en osedvanlig dyrtid ville tillerkänna sin präst någon ytterligare ökning av hans avlöningsförmåner. Ur denna synpunkt torde det väl i stort sett vara, som man har att betrakta riksdagens villighet till lagändringen beträffande 10 §.

Helt annorlunda förhåller det sig med betydelsen av den 9 §. Denna paragraf skall ses mot bakgrunden av den omgestaltning av den kyrkliga indelningen och organisationen, som är förbunden med tillämpningen av 1910 års prästlönereglingslag. När denna lag framlades, yttrades i den kungl. propositionen av den dåvarande ecklesiastikministern beträffande de krav på en effektiv och grundlig omreglering av den kyrkliga indelningen och organisationen, som framställtts av de särskilda utskotten vid 1908 och 1909 års riksdagar: Riktigheten av dessa uttalanden synes mig obestridlig. Väl läser en viss och icke ringa hänsyn böra tagas till bestående, kanske månghundraåriga förhållanden och församlingarnas lätt förstådda önskningar att bibehållas vid det, som av ålder varit, men detta hänsynstagande får givetvis icke drivas för långt. Den kyrkliga organisationens förmåga att med användning av befintliga tillgångar verka i avsedd riktning är naturligtvis ett kyrkligt intresse av så dominerande beskaffenhet, att detsamma icke genom obehörig eftergivenhet i enskilda stycken får äventyras. Jag anser därför, att med fasthållande av denna synpunkt en effektiv och grundlig omreglering av den kyrkliga indelningen och organisationen bör äga

rum i samband med fastställandet av de nya löneregleringarna för prästerskapet, och det är under en sådan förutsättning de nu utarbetade förslagen till ordnande av de prästerliga avlönings- och beskattningsförhållandena blivit uppgjorda'.

Uti den skrivelse, vari 1910 års riksdag hos Kungl. Maj:t anmälde riksdagens beslut i anledning av förutnämnda proposition nr 85, gjorde riksdagen följande uttalande: 'Nödvändigheten av en genomgripande omreglering av den kyrkliga indelningen och organisationen i samband med ordnandet av prästerskapets avlöningsförhållanden enligt de nya grunderna har från alla håll så kraftigt betonats, ej minst från departementschefens sida, att riksdagen icke funnit något att tillägga till de i det föregående återgivna uttalandena i ämnet, vilkas innebörd riksdagen till fullo gillar och velat ytterligare understryka.'

Det lider således icke det ringaste tvivel om det allvar, som Kungl. Maj:t och riksdagen åsyftat beträffande sagda kyrkliga indelning och organisation vid prästlöneregleringslagens tillämpning. Ett talande bevis på den stränghet, som statsmakterna ansågo böra iakttagas, utgör bland annat den i 9 § föreskrivna röstmajoriteten. En rubbning i den av Kungl. Maj:t tilltänkta kyrkliga indelningen och organisationen ansågo statsmakterna ej böra medgivas annorledes än där en så otvetydigt uttalad mening föreläge, som sagda röstmajoritet gäve vid handen. — Att lagstiftaren stannade för just denna majoritet, var ingen tillfällighet. I de av Kungl. Maj:t vid riksdagarna 1908 och 1909 framlagda förslagen till prästlöneregleringslagen var motsvarande stadgande så avfattat, att för uppnående av bindande beslut erfordrades allenast, precis som nu, $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagandes röster (efter röstvärdet). Anledningen till att denna bestämmelse förkastades, utgjorde, att ett sådant beslut ej borde komma till stånd utan att det uppbures av en mera allmän mening inom hela församlingen; minst $\frac{3}{4}$ av församlingens hela röstetal efter röstvärdet ansågs utgöra tillfyllestgörande bevis därom.

Uppfattningen, att sagda röstmajoritet skulle vara nästan omöjlig att uppbära, är felaktig. Under det nu snart nog avslutade prästlöneregleringsarbetet har dylik majoritet i åtskilliga fall ernåtts inom skilda delar av riket. Det må villigt medgivas, att bestämmelsen är sträng, men sådan har också avsikten varit med densamma. De församlingar, där omröstning enligt 9 § förekommer, äro i allmänhet små och i stort sett av ringa ekonomisk bärkraft. Ett beslut enligt 9 § innebär därför mestadels för dem en ej ringa ekonomisk uppoffring, därvid det dock i detta sammanhang ej bör underlätas att nämna, att dyrtidstillägg åt prästerna jämväl i dessa pastorat utbetalas av kyrko-

fonden. Ett beslut enligt 9 § är således ej heller utan betydelse för staten.

Väl ligger prövningen av ett beslut enligt 9 § ytterst i Kungl. Maj:ts hand. Ogärna frångår Kungl. Maj:t församlingens uttalade önskemål. I fall där sådant likväl skett, uppväcker det starkt missnöje, vadan man väl framdeles så gott som alltid torde hava att räkna med ett bifall från Kungl. Maj:ts sida till församlingens beslut.

Till sist må framhållas, att om än en annan till äventyrs tillförlitlig majoritetssiffra skulle kunna efter utredning visa sig tillfyllestgörande, så måste dock nu sägas, att det ligger ett oerhört språng emellan en bestämmelse, som stadgar för giltigt beslut $\frac{3}{4}$ av en församlings hela röstetal samt ett stadgande, som låter samma beslut fattas med allenast $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagandes röster. Att tillåta att ett så betydelsefullt spörsmål, som det, vilket innefattas i 9 § prästlöneregleringslagen, avgöres på sätt, som nu föreslagits, synes mig vara att taga saken för lätt.»

9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 (nr 141 sid. 27) är av följande lydelse:

Utskottet.

»Finner Konungen prästerlig tjänst, om vars bibehållande eller inrättande framställning blivit gjord, icke vara för sjalavårdens behöriga handhavande nödig, må Konungen likväl medgiva, att sådan tjänst bibehålles eller inrättas, därest församling *med minst tre fjärdedelar av dess hela rösttal efter röstvärdet* beslutat utgöra, vad utöver de i 19 § 2, 3 och 4 mom. omförmälda tillgångar erfordras till bestridande av den lön, Konungen enligt denna lag bestämmer.

I fall, varom nu är sagt, må, där så skäligen prövas, det i lönen för kyrkoherde ingående grundbelopp minskas med 500 kronor.»

10 § samma lag lydde ursprungligen sålunda:

»Beslutar församling *med den röstövertikt, som i 9 § för där angivet fall stadgas*, att höja lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, skall det beslutet, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens prövning och fastställelse.»

I anledning av en vid 1919 års riksdag väckt motion om ändring av sistnämnda paragrafs föreskrift om erforderlig röstövertikt för beslut om löneförhöjning beslöt riksdagen antaga följande lydelse av 10 § prästlöneregleringslagen:

»Beslutar församling *med minst tre fjärdedelar av de i omröstningen deltagandes röster* att höja lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, skall det beslutet, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens prövning och fastställelse.»

Riksdagens berörda beslut, som erfordrade godkännande av kyrkomötet, föranledde, då kyrkomötet icke sammanträdde år 1919, icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd; men framlade Kungl. Maj:t samma förslag i proposition till 1920 års riksdag och, sedan riksdagens godkännande därå erhållits, jämväl för det år 1920 församlade kyrkomötet. Sedan kyrkomötet gillat lagändringen i fråga, utfärdades lag därom den 19 november 1920 (nr 769).

I anledning av en inom kyrkomötet väckt motion antog kyrkomötet vidare för sin del ett förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § prästlönereglingslagen av samma lydelse som det i förevarande proposition framlagda förslaget.

Såsom av den föreliggande propositionen framgår, har som skäl för den föreslagna lagändringen åberopats, att den i 9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning föreskrivna röstövertikten ej stode att uppbringa, samt att, då sistnämnda förhållande föranlett ovan omförmälda ändring i 10 § av förevarande lag, samma skäl kunde anföras för en ändring av den nu förevarande paragrafen.

Vad först angår sistnämnda omständighet vill utskottet framhålla, att i 9 § omhandlas ett helt annat fall än det i 10 § omförmälda. Genom stadgandet i 10 § har möjlighet beretts församling att fatta beslut om höjning av den med viss prästerlig tjänst förenade lönen. För att den för ett sådant beslut förut erforderliga röstövertikten ej skulle lägga alltför stora hinder i vägen för församlingen att bereda sin präst en av rådande dyrtid motiverad ökning av lönen fann 1920 års riksdag skäligt godkänna det då framlagda förslaget om ändring i den dittills gällande bestämmelsen om viss röstövertikt för dylikt fall. I 9 § åter är det fråga om inrättande eller bibehållande av en prästerlig tjänst, som Kungl. Maj:t vid lönereglerngens fastställande funnit icke vara för själavårdens behöriga handhavande nödig. För dylikt fall har det vid tillkomsten av ifrågavarande lag ansetts, att någon ändring i det av Kungl. Maj:t fattade beslutet ej borde komma till stånd, med mindre den omfattades av en allmän mening inom hela församlingen. I det utlåtande (nr 36), som av utskottet vid 1920 års riksdag avgavs i anledning av den då framlagda propositionen om ändring i 10 § av förevarande lag, underströk också utskottet den nu påpekade skillnaden mellan 9 och 10 §§ samt uttalade, att någon ändring av 9 § ej visat sig vara av behovet påkallad. Den år 1920 vidtagna ändringen av 10 § kan således icke tagas till intäkt för en motsvarande ändring av 9 §.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

- 1) att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;
- 2) att herr Linders förevarande motion måtte anses genom utskottets hemställan under 1) besvarad.

Stockholm den 29 april 1921.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Reservation

av herr *Rogberg*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

- 1:o) att ifrågavarande proposition måtte av riksdagen bifallas;
- 2:o) att herr Linders motion måtte anses besvarad genom vad under 1:o) blivit föreslaget.

Till stöd för sin uppfattning har herr Rogberg anført:

Då det förutsågs, att genomförandet av den kyrkliga nyindelningen och organisationen enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning i enskilda fall kunde leda till en viss obillighet emot en församling, föreslogs uti propositionerna i ämnet vid 1908 och 1909 års riksdagar, att Kungl. Maj:t skulle äga rättighet att tillmötesgå önskan hos en församling att få behålla eller nyinrätta prästerlig tjänst, som eljest funnits icke vara nödig, om församlingen, med sådan röstmajoritet, som i förevarande proposition nu föreslagits, beslöte utgöra bestämda erforderliga avlöningsbelopp. I den uppkomna frågan uttalade emellertid riksdagen 1909 den uppfattningen, att dylikt beslut ej borde komma till stånd, utan att det uppbures av en mera allmän mening i församlingen, således icke allenast hos de i omröstningen vid tillfället deltagande. Följaktligen borde den fordran uppställas, att beslutet skulle fattas med minst tre fjärdedelar av församlingens hela röstetal efter röstvärdet. Lag-

rummets slutliga lydelse bestämdes efter riksdagens uppfattning. Enär vid tiden för prästlöneregleringslagens antagande rösträtten å kyrkostämma, frånsett främmande trosbekännare och dem, som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, i övrigt var så tillvida begränsad, att rösträtt endast tillkom den, som var medlem av kommunen, förbunden att till densamma erlägga skatt och ej häftade för oguldna kommunalutskylder, samt röstvärdet i övrigt beräknades efter viss skala, så kunde även efter den skärpning, som riksdagen bestämt, beslut å kyrkostämma om de nödvändiga löneförmånernas utgivande dock åstadkommas. Annorlunda ställer sig saken numera sedan jämlikt särskilda under år 1918 utfärdade lagar rösträtten å kyrkostämma, fortfarande frånsett främmande trosbekännare och dem som anmält sig till utträde ur svenska kyrkan, utsträckt till alla i kommunen mantalsskrivna män och kvinnor, som under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder, samt tillika varje olikhet i rösttal upphävts. Var möjligheten att till enigt beslut å kyrkostämma få fram tre fjärdedelar av församlingens hela rösttal efter röstvärdet år 1910 ringa, så kan numera samma möjlighet anses vara så gott som utesluten.

Om en viss lag öppnat utväg för medborgare att på angivna villkor kunna ernå en förmån inom ett visst område, men genom ändring av lag, berörande annat område, villkorens fullgörande så gott som omöjliggjorts, synes lättnad i villkoren böra stadgas. Det lär förekommit fall, då en bestämd och allmän mening velat pålägga en församling nödig utgift för bibehållande av prästerlig tjänst, men misslyckats, enär det ej gått att få fram det lagstadgade antalet av församlingens hela röstetal. Mot utskottet synes mig därför den föreslagna lagändringen vara av behovet påkallad. Följaktligen har jag hemställt om bifall till propositionen.

Vidare har jag ansett, att vid ett tillstyrkande av propositionen i utskottets motivering borde införas ett uttalande att riksdagen förväntade, att vid prövning av petitioner i förevarande ämne Kungl. Maj:t, när vederbörande församlings beslut angående kostnadernas utgörande tillkommit med den svagare majoritet, som propositionen medgiver, skulle iakttaga all varsamhet, särskilt i de fall, då det ej gjorts tydligt, att bakom församlingsbeslutet stode en synnerligen stark och allmän folkmening.